

Survey of scientific production of Iranian researchers in family therapy field

Received: 5 Aug. 2016

Accepted: 30 Nov. 2016

Asnafi AR (Ph.D)¹

Ommati E (Msc)^{2*}

1. Knowledge and Information Sciences Department, Faculty of Education and Psychology, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran.
2. 17 Shahrivar Educational, Remedial and Research Center, Guilan University of Medical Sciences, Rasht, Iran.

Corresponding Author:

Elaheh Omati

Rasht, Namjoo St., Shahid Siadati Street, 17 Shahrivar Educational, Remedial and Research Center.

Email:

elahehomati@gmail.com

Abstract

Background and aim: Given the special status of family therapy and constructive role of its scientific production for management and planning in this field and determining research priorities, knowledge of the status of national scientific production indexed in a prestigious international index is required. Therefore, the aim of this study was to investigate the scientific production of Iranian researchers in the field of family therapy in the Scopus database during 1974-2015.

Material and methods: In this scientometric study, data were collected through the Advanced Search in Scopus Database. Data were analyzed using descriptive statistics and Google Scholar Metrics was used to determine the journals with high H-index.

Findings: The results showed that researchers with organizational affiliation of Islamic Azad universities had the highest scientific production in this field. In addition, no document was submitted to Scopus database in the field of family therapy by Iranian researchers during 1975-1999.

Conclusion: The results showed that the trend of scientific production had descended in the field of family therapy in 2015. Thus, the Iranian researchers need more efforts in this field for publishing their scientific production and national Persian journals which publish the articles in this field should record their articles in citations databases such as Scopus, Google Scholar, Ebsco and other relevant ones.

Keywords: Scopus Database, Scientific production, Family therapy, Scientometrics

بررسی تولیدات علمی پژوهشگران ایرانی در حوزه خانواده درمانی

پذیرش مقاله: ۹۵/۹/۱۰

دربافت مقاله: ۹۵/۵/۱۵

چکیده

سابقه و هدف: با توجه به جایگاه ویژه خانواده درمانی و نقش سازنده تولیدات علمی آن به منظور مدیریت و برنامه ریزی در این حوزه و تبیین الوبیت‌های پژوهشی، آگاهی از وضعیت تولیدات علمی نمایه شده کشورها در نمایه نامه‌های معتبر بین‌المللی نیز ضروری است. لذا هدف مقاله حاضر، بررسی تولیدات علمی پژوهشگران ایرانی در حوزه خانواده درمانی در پایگاه اسکوپوس طی سال‌های ۱۹۷۴-۲۰۱۵ است.

مواد و روش‌ها: این تحقیق، به شیوه علم سنجی انجام و اطلاعات آن با استفاده از بخش جستجوی پیشرفته پایگاه اسکوپوس گردآوری شده است. برای تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی استفاده شده است. به منظور شناسایی مجلات دارای شاخص اج بالا، از بخش متريکس در پژوهشگر گوگل استفاده گردید.

یافته‌ها: یافته‌های تحقیق نشان داد، پژوهشگران با واپسگی سازمانی دانشگاه‌های آزاد اسلامی، بیشترین میزان تولیدات علمی را در این زمینه داشته‌اند. همچنین در فاصله سال‌های ۱۹۷۵ تا ۱۹۹۹ هیچ نوع مدرکی از سوی پژوهشگران ایرانی در حوزه خانواده درمانی در پایگاه اسکوپوس ثبت نشده است.

نتیجه‌گیری: نتایج نشان داد که روند تولیدات علمی در حوزه خانواده درمانی در سال ۲۰۱۵، رو به تنزل داشته است، بنابراین پژوهشگران ایرانی در این حوزه باید تلاش بیشتری برای انتشار تولیدات علمی داشته باشند و مجلات فارسی زبان داخل کشور که در حوزه خانواده درمانی نسبت به انتشار مقاله اقدام می‌کنند، باید مقالات مجلات خود را در پایگاه‌های استنادی نظری اسکوپوس، گوگل اسکولار، ابسو و سایر پایگاه‌های اطلاعاتی مرتبط ثبت کنند.

واژگان کلیدی: پایگاه اسکوپوس، تولیدات علمی، خانواده درمانی، علم سنجی

امیر رضا اصنافی^۱(PhD)

البهه امتی^۲(MA)

۱. گروه علم اطلاعات و دانش شناسی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران.

۲. مرکز آموزشی درمانی و پژوهشی هفده شهریور، دانشگاه علوم پزشکی گیلان، رشت، ایران.

نویسنده مسئول:

البهه امتی

رشت، خیابان نامجو، خیابان شهید سیادت، مرکز آموزشی درمانی و پژوهشی هفده شهریور.

Email:

elahehomatii@gmail.com

مقدمه

خلق مشترک است که طی آن دو یا چند نفر با مهارت‌های تکمیلی با یکدیگر در تعامل‌اند. همکاری علمی بر کیفیت کار علمی اثر خواهد گذاشت (۳-۴). زمانی که دو یا چند نویسنده نسبت به نگارش مقاله‌ای اقدام می‌کنند، شبکه‌ای برای همکاری بین آنها ایجاد می‌شود.

باتوجه به موارد فوق از یک سو خانواده، یک گروه طبیعی است با اهداف و نقش‌های بسیار که برای همه اعضای خانواده مهم و ضروری است. از سوی دیگر، خانواده یک گروه قوی و سازمان یافته است که درمان‌گر را به خاطر اهدافی که در سیاست و فرآیند آن نهفته است به خدمت می‌گیرد. لذا در خانواده درمانی، درمان‌گر با یک گروه طبیعی مواجه است که باید به نوعی در آن وارد شده و آن را تحت تاثیر قرار دهد که این کار احتیاج به دیپلماسی قابل ملاحظه و مهارت‌های اجتماعی ضروری برای درمان‌گر دارد. شاید بتوان گفت: خانواده درمانی یک روش سیستماتیک مداخله درمانی است که هدف آن، رفع اختلالات پیچیده و متقابل عاطفی در گروه خانواده است (۵). در واقع خانواده درمانی، چیزی بیش از یک تکنیک درمانی جدید است و این درمان در حقیقت رویکردی کاملاً بدیع و نو برای در ک رفتار انسان است (۶).

تولید اطلاعات به عنوان یکی از عمده‌ترین شاخص‌های رشد و توسعه در کشورها محسوب می‌شود و در عرصه‌ها و حوزه‌های مختلف علمی مورد بهره‌برداری قرار می‌گیرد. با توجه به حجم روز افرون و تولید چشمگیر اطلاعات، امکان مرور کلیه مطالب تولید شده در حوزه‌های تخصصی توسط متخصصان وجود ندارد، لذا به کارگیری نمایه‌ها و پایگاه‌های اطلاعاتی که در برگیرنده بخش قابل توجهی از اطلاعات هستند، می‌تواند سریع ترین راه جهت دسترسی به اطلاعات هر حوزه خاص باشد، بنابراین محققان در اولین مراحل پژوهش خود به این پایگاه‌ها مراجعه می‌کنند. پایگاه‌های اطلاعاتی اساس تحقیقات متعددی هستند که با روش‌های کمی، نظری کتابسنجی، علم سنجی و غیره در تلاشند به بررسی و مقایسه میزان تولیدات علمی دانشمندان، گروه‌های آموزشی و دانشگاه‌های کشورهای گوناگون بپردازند و میزان حضور علمی آنها را بسنجند (۱). وضعیت تولیدات علمی نمایه شده کشورها در نمایه‌های معتبر بین‌المللی، بخشی از مهم‌ترین شاخص‌های توسعه علمی و جزء شاخص‌های بروندادی علم و فناوری آنها محسوب می‌شود (۲). از طرف دیگر همکاری بین افراد در تالیفات علمی نیز، یک فرایند

علمی این حوزه را تولید کرده‌اند. تولیدات علمی ایران در حوزه ارتودسی در دوره مورد بررسی به ویژه در سال‌های ۲۰۰۵ به بعد رشد چشمگیری داشته است. شاخص اج این حوزه ۱۷ محسوبه گردید و در این دوره ۱۲۵۳ بار به مدارک مورد بررسی استناد شده بود (۱۲).

عرفان‌منش، اصنافی و بشیری در پژوهش خود به بررسی نقش دانشگاه‌ها و موسسات پژوهشی کشور در تولیدات علمی حوزه خانواده‌پژوهی پرداختند. آنها اشاره کردند که دانشگاه‌هایی که از مهمترین و مرکزی‌ترین جایگاه در شبکه همکاری‌های علمی در حوزه خانواده‌پژوهی برخوردار هستند، نقش مهمی در شکل‌گیری و اتصال شبکه ایفا خواهند کرد (۱۳).

در بررسی پیشینه‌های خارج از کشور، Vitzthum و همکاران با بررسی علم سنجی موضوع کج شدگی ستون فقرات نشان دادند که کشورهای ایالت متحده آمریکا، انگلستان، کانادا، بیشترین تولیدات علمی را داشتند (۱۴-۱۵).

Bala و Gupta در مطالعه‌ای با رویکرد علم سنجی به تحقیقات Schizophrenia در هند با استفاده از پایگاه Scopus نشان دادند که در میان ۲۰ کشور پرتوالید در زمینه Schizophrenia با تعداد ۸۸۲ مدرک، تولیدات علمی کشور هند در رتبه ۱۵ قرار داشت (۱۶).

Lin و همکاران به بررسی انتشارات در حوزه پژوهش خانواده توسط پایگاه Web of Science در طول سال‌های ۱۹۹۳-۲۰۱۲ پرداختند. از میان ۳۳۰۷۳ مدرک تولید شده در زمینه مورد نظر، ۱۵۵۲ سند متعلق به کشور تایوان بود و بعد از آمریکا، کانادا، سوئیس، کشور تایوان رتبه چهارم را کسب کرد و رشد چشمگیری در تولیدات علمی مشاهده شد (۱۷).

نگاهی به پژوهش‌های انجام شده، نشان می‌دهد که تاکنون پژوهشی که به بررسی علم سنجی حوزه خانواده درمانی در پایگاه اسکوپوس پیرداده، انجام نشده است. با توجه به جایگاه ویژه خانواده‌درمانی و نقش سازنده تولیدات علمی آن لازم است به منظور پرهرهوری بیشتر از توان‌های پژوهشی و نیز مدیریت و برنامه‌ریزی (۱۸) در این حوزه و تعیین الوبیت‌های پژوهشی، تصویری از روند تولیدات علمی پژوهشگران ایرانی ارائه گردد. بنابراین، هدف از این مطالعه، بررسی تولیدات علمی پژوهشگران ایرانی در حوزه خانواده درمانی در پایگاه اسکوپوس طی سال‌های ۱۹۷۴-۲۰۱۵ است.

مواد و روش‌ها

این پژوهش از نوع کاربردی است و به شیوه علم سنجی انجام شده است. کلیه تولیدات علمی نمایه شده پژوهشگران ایرانی در زمینه خانواده‌درمانی سال ۲۰۱۵ (شامل ۵۰۴ مدرک)، جامعه این پژوهش را تشکیل داد که داده‌ها طی یک مطالعه توصیفی از پایگاه استنادی اسکوپوس در ماه‌های آذر تا ۱۱ دی ماه ۱۳۹۴ (۲۰۱۵ میلادی) گردآوری شد. برای گردآوری اطلاعات از جست‌وجوی پیشرفت‌هه پایگاه اسکوپوس و برای تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی استفاده شد. به منظور شناسایی مجلات دارای شاخص اج (H-Index) بالا، از بخش

خانواده درمانی در کشورهای مختلف دنیا در قالب برنامه‌های مختلف آموزشی و براساس سلسه قواعد تخصصی و تجارب گوناگون به کار می‌رود (۷). بی‌شك تولیدات علمی در زمینه خانواده درمانی، نقش اساسی در این حوزه خواهد داشت.

در زمان‌های گذشته، ملاک پیشرفت یک کشور؛ وسعت، قدرت نظامی، مستعمرات، ثروت و مانند آن بود، اما امروزه اصلی ترین معیار برای تعیین جایگاه علمی و رتبه‌بندی کشورها در ارزیابی‌های علم سنجی، میزان مشارکت در تولید علم، نوآوری، فناوری و بهطور کلی مشارکت در روند توسعه علم جهانی است (۸).

در عصر حاضر به دلیل همگرایی علوم و تخصص‌های مختلف، همکاری علمی در تولید آثار، مقوله‌ای مهم محسوب می‌شود. در دهه‌های اخیر، همکاری و مشارکت علمی بین متخصصان حوزه‌های مختلف، سرعت بیشتری به خود گرفته است. برخی از دلایل این رشد سریع ممکن است به دلیل مزایای مشارکت علمی شامل تبادل مؤثر و مفید نظرات، افزایش کیفیت مقالات گروهی، دریافت استنادهای بیشتر، استفاده از تخصص و مهارت نویسنده‌گان همکار، افزایش احتمال چاپ مقالات گروهی در مجلات متبر علومی، افزایش تعداد مقالات اعضای هیأت علمی دانشگاه‌ها جهت ارتقای رتبه، افزایش انگیزه در محققان برای انجام فعالیت‌های پژوهشی و اینزاری برای مقابله با انزوای علمی باشد (۹). با در نظر گرفتن این امر، این مسئله به وجود می‌آید که روند تولیدات علمی پژوهشگران ایرانی در حوزه خانواده درمانی در محدوده سال‌های ۱۹۷۴-۲۰۱۵ در پایگاه اسکوپوس چگونه است؟

عبدخدا، قاضی میرسعید و نوروزی در پژوهشی به بررسی میزان تولیدات علمی حوزه پژوهشی ایران بر مبنای مدارک نمایه شده از مجلات علمی در پایگاه‌های اطلاعاتی منتخب، پرداختند. یافته‌های پژوهش آنها نشان داد که در فاصله سال‌های مورد بررسی تولیدات علمی حوزه پژوهشی کشور در حال رشد بود، اما رسیدن به جایگاه شایسته کشور در این حوزه، مستلزم تلاش بیشتر است (۱۰).

علیجانی و کرمی در بررسی و مقایسه تطبیقی سه دهه تولیدات علمی جامعه جراحی ایران (۱۹۸۰-۲۰۰۹) براساس داده‌های پایگاه اطلاعاتی آی.اس.آی. به این نتیجه رسیدند که در طول این سه دهه، پژوهشگران ایرانی روند صعودی را در تولید علم این حوزه داشته‌اند. مشارکت بین‌المللی پژوهشگران ایرانی با پژوهشگران سایر کشورها نیز رو به افزایش بود (۱۱).

جان محمدی، یمین فیروز و نوشین فرد در مطالعه‌ای با عنوان تولیدات علمی ایران در حوزه ارتودسی با روش علم سنجی به تعیین رتبه علمی ایران در حوزه ارتودسی در جهان و خاورمیانه و معرفی موسسات و نویسنده‌گان برتر ایرانی این حوزه براساس شاخص‌های علم سنجی پرداختند، یافته‌ها نشان داد که کشور ایران در تولیدات علمی حوزه ارتودسی رتبه ۳۴ در جهان و رتبه ۳ در خاورمیانه را داشت. از میان موسسات ایرانی به ترتیب دانشگاه علوم پژوهشی تهران با ۵۷ مدرک، دانشگاه شریف با ۲۸ مدرک و دانشگاه علوم پژوهشی ارومیه و دانشگاه علوم پژوهشی ایران با ۲۷ مدرک به طور مشترک، بیشترین مدارک

دارا بوده‌اند. در مجموع، ۱۵۹ کشور در حوزه خانواده‌درمانی دارای تولیدات علمی بوده‌اند که رتبه ایران در بین این کشورها ۲۰ بوده است (جدول ۱).

جدول ۲، پرکارترین پدیدآورندگان را در زمینه خانواده‌درمانی نشان می‌دهد و نمایانگر آن است که در مجموع ۱۶۰ پدیدآورندگان در تولید ۵۰۴ مدرک علمی در زمینه خانواده‌درمانی مشارکت داشته‌اند. این جدول نشان می‌دهد که احمدی با ۱۵، صفری نژاد با ۱۲ و عصاری با ۱۱ مقاله در رتبه اول تا سوم پدیدآورندگان ایرانی پرکار حوزه خانواده‌درمانی بودند. بررسی‌ها نشان داد که در مجموع ۳۱ دانشگاه و مؤسسه‌پژوهشی ایرانی دارای تولیدات علمی در زمینه خانواده‌درمانی در پایگاه اسکوپوس بودند. جدول ۳ نشان می‌دهد که دانشگاه آزاد اسلامی با ۴۶ مدرک، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی با ۳۹ مدرک، و دانشگاه تهران با ۳۴ مدرک، در رتبه‌های برتر قرار گرفته‌اند.

متريکس (Metrics) در پژوهشگر گوگل (Google Scholar) استفاده گردید. لازم به ذکر است شاخص اج یا اج ايندکس، عددی است که می‌کوشد بهره‌وری و تاثيرگذاري علمي دانشمندان را بهصورت کمي نمايش دهد؛ اين شاخص با درنظر گرفتن تعداد مقالات پر استناد افراد و تعداد دفعات استناد شدن آن مقالات توسيط ديجران محاسبه می‌شود. محاسبه اج ايندکس برا پاييه توزيع استنادات داده شده به آثار منتشره يك فرد يا گروهی از افراد صورت می‌گيرد.

يافته‌ها

تعداد کل مدارک نمایه شده در حوزه خانواده‌درمانی در نمایه علوم اجتماعی و علوم انسانی و نیز علوم پزشکی پایگاه اسکوپوس، در بازه زمانی مورد بررسی ۵۸۷۳۰ مدرک علمی بود که از این میان ۵۰۴ مدرک علمی متعلق به پژوهشگران ایرانی بود. آن‌گونه که از جدول ۱ بر می‌آيد ایالات متحده، بریتانیا و کانادا بيشترین تولیدات علمی را در اين زمينه

جدول ۱: پر تولیدترین کشورهای جهان در زمینه خانواده‌درمانی در پایگاه اسکوپوس

رُزیم اشغالگر قدس	اسپانیا	چین	هلند	ایتالیا	فرانسه	استرالیا	آلمان	کانادا	بریتانیا	ایالات متحده	نمایه کشور	میزان تولیدات علمی	نمایه کشور
۱۲۰۷											سوئیس	۲۸۹۸۶	ایالات متحده
	۴۸۲	۵۰۴	۵۳۰	۵۹۲	۶۲۹	۷۷۱	۸۵۹	۹۷۶	۱۰۱۸	۱۰۷۲	ژاپن	۵۰۳۸	بریتانیا
											بلژیک	۳۷۸۸	کانادا
											سوئد	۲۷۷۵	آلمان
											آفریقای جنوبی	۲۴۱۵	استرالیا
											برزیل	۲۱۰۶	فرانسه
											تركیه	۱۹۹۴	ایتالیا
											هندوستان	۱۶۸۵	هلند
											ایران	۱۴۷۱	چین
											کره جنوبی	۱۲۱۴	اسپانیا

جدول ۲: پژوهشگران ایرانی پر تولید در زمینه خانواده‌درمانی در پایگاه اسکوپوس

نام پژوهشگر	فراوانی	نام پژوهشگر	فراوانی	نام پژوهشگر	فراوانی
Ahmadi, K.	۱۵	Shariat, M.	۶	Safarinejad, M.R.	۱۲
Assari, S.	۱۱	Bahrami, F.	۵	Montazeri, A.	۸
Pakpour, A.H.	۷	Bahramizadeh, H.	۵	Zolghadri, J.	۷
Lankarani, M.M.	۶	Aflatoonian, A.	۵	Mosalanejad, L.	۷
Gharesi-Fard, B.	۶	Koolaei, A.K.	۵	Alleyassin, A.	۶
Akhondi, M.M.	۶	Besharat, M.A.	۵	Simbar, M.	۶
Tavallaii, S.A.	۶	Abedinia, N.	۵		
		Ziae, S.	۵		

جدول ۳: دانشگاه‌ها و مؤسسه‌های پژوهشی ایرانی پر تولید در زمینه خانواده درمانی در پایگاه اسکوپوس

نام دانشگاه/مؤسسه پژوهشی	فرانی	نام دانشگاه/مؤسسه پژوهشی	فرانی
دانشگاه علوم پزشکی بقیه الله الاعظم	۴۴	دانشگاه‌های آزاد اسلامی	۲۴
جهاد دانشگاهی	۳۹	دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی	۲۴
دانشگاه تربیت مدرس	۳۴	دانشگاه تهران	۲۳
دانشگاه رفاه اجتماعی و علوم بهزیستی	۳۱	دانشگاه علوم پزشکی شیراز	۲۲
دانشگاه علوم پزشکی ایران	۲۵	دانشگاه علوم پزشکی مشهد	۱۷
دانشگاه شهید بهشتی	۲۵	دانشگاه علوم پزشکی اصفهان	۱۶

Iranian Red Crescent 'Gynecology and Infertility' Iranian Journal of Psychiatry and 'Medical Journal Journal of Sexual Medicine', Behavioral Sciences پیشترین مقالات را در این زمینه منتشر کرده‌اند.

در این جدول، شاخص اج برای مجلات مورد بررسی مشخص شده است. بنابراین هر چند نشریه Iranian Journal of Reproductive Medicine دارای پیشترین مقالات در حوزه خانواده درمانی را از سوی پژوهشگران ایرانی منتشر کرده است، اما مجله Journal of Sexual Medicine Procedia Social and Behavioral Sciences ۶۱ بود. پس از آن، مجله International Journal of Fertility and Iranian Red Crescent Medical Journal با رقم ۳۷ و ۱۵ به ترتیب در رتبه‌های بعدی شاخص‌های بالای اج قرار گرفت. برای دو مجله International Journal of Obstetrics Gynecology و Sterility و Fertility and Infertility رقم شاخص اج در پایگاه گوگل اسکوپوس بدست نیامد (جدول ۵).

جدول ۵-شاخص اج برای مجلاتی که بیشترین مقالات را از پژوهشگران ایرانی

در حوزه خانواده درمانی منتشر کرده‌اند

نام مجله	شاخص نمایه اج	فرانی مدارک منتشر شده	فرانی
Iranian Journal of Reproductive Medicine	۲۹	۱۰	۲۹
Procedia - Social and Behavioral Sciences	۲۷	۳۷	۲۷
International Journal of Fertility and Sterility	۲۵	-	۲۵
Iranian Journal of Obstetrics Gynecology and Infertility	۱۶	-	۱۶
Iranian Red Crescent Medical Journal	۱۳	۱۵	۱۳
Iranian Journal of Psychiatry and Behavioral Sciences	۱۲	۴	۱۲
Journal of Sexual Medicine	۱۲	۶۱	۱۲

سال‌های ۱۹۷۵ تا ۱۹۹۹ میزان تولیدات علمی در زمینه خانواده درمانی در نمایه علوم اجتماعی پایگاه اسکوپوس از سوی پژوهشگران ایرانی سیر صعودی نداشته و بسیار ضعیف و کمرنگ بوده است.

بحث و نتیجه‌گیری

این مطالعه، با هدف بررسی تولیدات علمی پژوهشگران ایرانی در حوزه خانواده درمانی در پایگاه اسکوپوس طی سال‌های ۱۹۷۴-۲۰۱۵ انجام شده است. در مطالعه حاضر ایالات متحده آمریکا، بریتانیا، کانادا،

از جدول ۴ چنین بر می‌آید که از مجموع ۵۰۴ رکورد به دست آمده، ۴۳۱ مدرک در قالب مقاله، ۳۸ مدرک در قالب نقد و بررسی، و ۲۸ مدرک در قالب مقالات همایش بازیابی شد. این امر نشان می‌دهد که مقالات دارای بیشترین فراوانی در بین انواع دیگر مدارک بوده‌اند.

جدول ۴: فراوانی نوع مدارک تولید شده در حوزه

خانواده درمانی در پایگاه اسکوپوس

نوع مدرک	فرانی	نوع مدرک	فرانی
مقاله	۴۳۱	مقاله از کتاب	۱
نقد و بررسی	۳۸	مقاله در دست انتشار	۱
بررسی موردي	۲۸	مقاله همایش	۱
نامه به سردبیر	۲	یادداشت	۱

جدول ۵ نشان می‌دهد که ۷ مجله Procedia- Social and 'Reproductive Medicine International Journal of Behavioral Sciences Iranian Journal of Obstetrics 'Fertility and Sterility

جدول ۵-شاخص اج برای مجلاتی که بیشترین مقالات را از پژوهشگران ایرانی

در حوزه خانواده درمانی منتشر کرده‌اند

بررسی‌ها نشان داد که در مجموع ۳۶ کشور با پژوهشگران ایرانی در زمینه تولیدات علمی در حوزه خانواده درمانی همکاری داشتند. کشورهای ایالات متحده، بریتانیا، کانادا، آلمان و ترکیه بیشترین همکاری علمی را با پژوهشگران ایرانی در زمینه خانواده درمانی داشته‌اند که در این میان سهم پژوهشگران ایالات متحده با ۳۲ مقاله، بیش از سایر کشورها بوده است. یافته‌ها همچنین نشان داد که در سال‌های ۲۰۱۵ و ۲۰۱۴ بیشترین تولیدات علمی، یعنی ۱۰۳ و ۸۱ مدرک در زمینه خانواده درمانی در پایگاه اسکوپوس ثبت شده است، اما در

دانشگاه‌های آزاد، بیشترین تولیدات علمی، یعنی ۴۴ مدرک در حوزه خانواده‌درمانی در پایگاه اسکوپوس نمایه شده است. همچنین روند تولیدات علمی در حوزه خانواده‌درمانی در سال ۲۰۱۵، رو به تنزل داشته است و به نظر نمی‌رسد تعداد ۵۰۴ مدرک طی بازه زمانی ۱۹۷۴ تا ۲۰۱۵ رقم ساخته برای این حوزه باشد، البته اشاره شود که در نظر گرفتن کمیت کافی نیست، بلکه میزان استنادها و اثر بخشی مقالات مهمتر هستند.

در مطالعه حاضر نیز دانشگاه‌های آزاد اسلامی، علوم پژوهشی شهید بهشتی، و دانشگاه تهران، در رتبه‌های برتر تولیدات علمی حوزه خانواده‌درمانی قرار گرفته‌اند. نویسنده‌گان به این نتیجه رسیدند که اکثر مقالات متعلق به دانشگاه‌هایی بوده که اساساً در زمینه خانواده‌درمانی رشته علمی نداشتند.

یکی از دلایل آن را می‌توان اینگونه اذاعن کرد، از آنجا که ثمره پژوهندگان بین رشته‌ای، تولد موضوع‌های نوین برای پژوهش است، در پیاری از رشته‌ها مباحث سیاست ارزنده‌ای وجود دارد که می‌تواند از زاویه‌ای تازه در رشته‌ای دیگر مورد بررسی قرار گیرد، از این رو موضوع خانواده‌درمانی در میان پژوهشگران سایر رشته‌ها مورد بررسی قرار گرفته است. در واقع پژوهشگران سایر رشته‌ها پژوهش‌های خود را در حلقه کوچکی محصور نگردند و یک گام به این سو یا آن سو برداشته‌اند. نتیجه چنین نگرشی منجر به تحقیقات تکراری و کم بازده نخواهد شد. همچنین می‌توان اظهار داشت که پژوهشگران مرتبط با رشته علمی حوزه خانواده‌درمانی به اولویت‌های پژوهشی سازمان‌ها و موسسات مرتبط با رشته تحصیلی خود توجهی نداشتند (۲۰). بنابراین روند مطلوب تولیدات علمی وابسته به عوامل مختلفی همچون تعامل پژوهشگران دانشگاه با دانشمندان و دانشگاه‌های داخلی و خارجی، افزایش بودجه پژوهش دانشگاه، برگزاری دوره‌های آموزشی نگارش مقالات علمی (۲۱) و توجه به الیوت‌های پژوهشی سازمان‌ها و موسسات مرتبط وغیره است.

در پژوهش عرفان‌منش و همکاران، دانشگاه‌های شهید بهشتی، پژوهشکده خانواده دانشگاه شهید بهشتی، تهران، علوم بهزیستی و توانبخشی، اصفهان، الزهرا، علامه طباطبائی و تبریز در مهمترین و مرکزی‌ترین جایگاه در شبکه همکاری‌های علمی حوزه خانواده‌پژوهی قرار گرفته بودند (۱۳). پژوهش ولی نژادی و همکاران نیز نشان داد که تولیدات علمی دانشگاه علوم پژوهشی همدان نسبت به دانشگاه‌های تیپ یک علوم پژوهشی کمتر بود، اما در کل با روند نسبتاً مطلوبی در حال افزایش بود (۲۱). در مطالعه جان محمدی، یمین فیروز و نوشین فرد نیز از میان موسسات ایرانی به ترتیب دانشگاه علوم پژوهشی و دانشگاه علوم پژوهشی ایران به طور مشترک، بیشترین مدارک علمی این حوزه را تولید کرده بودند (۱۲). در نهایت می‌توان اذاعن داشت که هم پژوهشگران ایرانی در این حوزه باید تلاش بیشتری برای انتشار تولیدات علمی داشته باشند و هم مجلات فارسی زبان داخل کشور که در خصوص موضوع خانواده‌درمانی و سایر زمینه‌های مرتبط با آن نسبت به انتشار مقاله اقدام

آلمان و استرالیا بیشترین تولیدات علمی را در زمینه خانواده‌درمانی دارا بوده‌اند. در مجموع، ۱۵۹ کشور در حوزه خانواده‌درمانی دارای تولیدات علمی بوده‌اند که رتبه ایران در بین این کشورها ۲۰ بوده است.

اما در مطالعه Vitzthum و همکاران، کشورهای ایالت متحده آمریکا، انگلستان، کانادا، بیشترین تولیدات علمی را داشتند (۱۴). در مطالعه Gupta و Bala در حوزه Schizophrenia در هند، کشورهای آمریکا، انگلستان، آلمان، کانادا، استرالیا جز کشورهای برتر تولید کننده مدرک بودند (۱۶). در مطالعه Lin و همکاران در حوزه پژوهش خانواده نیز، کشورهای آمریکا، کانادا، سوئد و تایوان رتبه‌های برتر را کسب کرده و رشد چشمگیری در تولیدات علمی مشاهده شده است (۱۷). در مجموع کشور ایالت متحده آمریکا جز کشورهای اول و برتر تولید کننده در مطالعات مختلف بود.

در مطالعه حاضر تولیدات علمی در زمینه خانواده‌درمانی، در سال ۲۰۱۵ روند نزولی به خود گرفته است؛ همچنین بررسی‌ها نشان داد که در مجموع ۳۶ کشور با پژوهشگران ایرانی در زمینه تولیدات علمی در حوزه خانواده‌درمانی همکاری داشتند. کشورهای ایالت متحده، بریتانیا، کانادا، آلمان و ترکیه بیشترین همکاری علمی را با پژوهشگران ایرانی در زمینه خانواده درمانی داشته‌اند که در این میان سهم پژوهشگران ایالات متحده با ۳۲ مقاله، بیش از سایر کشورها بوده است.

برخلاف مطالعه حاضر، مطالعه عبدالخدا و همکاران نشان داد که در فاصله سال‌های مورد بررسی تولیدات علمی حوزه پژوهشی کشور در حال رشد بود (۱۰). همچنین در مطالعه جان محمدی، یمین فیروز و نوشین فرد تولیدات علمی ایران در حوزه ارتوپدی در دوره بررسی به ویژه در سال‌های ۲۰۰۵ به بعد رشد چشمگیری داشته است.

مطالعه علیجانی و کرمی نیز نشان داد که پژوهشگران ایرانی روند صعودی را در تولید علم داشته‌اند. مشارکت بین‌المللی پژوهشگران ایرانی با پژوهشگران سایر کشورها نیز رو به افزایش بود و در این میان بیشترین مشارکت را به ترتیب با کشورهای ایالت متحده آمریکا و ایتالیا داشتند. قالب تولیدات علمی به ترتیب به صورت مقاله، مقاله کنفرانس، نقد و بررسی، چکیده و نامه بود (۱۱). در راستای مطالعه آنان، مطالعه حاضر نیز بیشترین مدارک تولید شده به صورت مقاله بود، به‌نظر می‌رسد یکی از دلایل عدم توجه به سایر قالب‌های تولیدات علمی، عدم آگاهی از انواع مدارک علمی ارسالی به نشریات باشد و لزوم تشکیل کارگاه‌هایی به منظور آشنایی با انواع قالب‌های تولیدات علمی احساس می‌شود.

مطالعه دولانی و همکاران نشان داد که نویسنده‌گان دانشگاه علوم پژوهشی ارومیه گرایش زیادی برای همکاری علمی و تالیف مشترک مقلاط در سطح بین‌الملل نداشتند (۱۹).

مطالعه حاضر نشان داد که در فاصله سال‌های ۱۹۷۵ تا ۱۹۹۹ هیچ نوع مدرکی از سوی پژوهشگران ایرانی در حوزه خانواده‌درمانی در پایگاه اسکوپوس ثبت نشده است. این امر می‌تواند به خاطر وضعیت کشور در اوایل انقلاب اسلامی و دوران دفاع مقدس باشد. از طرف دیگر مطالعه حاضر نشان داد که از پژوهشگران ایرانی با وابستگی سازمانی

پیشنهاد می‌شود در پژوهشی جداگانه افزون بر میزان استنادات و اثربخشی مقالات این حوزه، تولیدات علمی در پایگاه‌های Pubmed و Web of Science و سایر پایگاه‌های استنادی نیز مورد بررسی قرار گیرد.

می‌کنند، باید مقالات مجلات خود را در پایگاه‌های استنادی نظری اسکوپوس، پژوهشگر گوگل، ابسکو و سایر پایگاه‌ها و نمایه نامه‌های مرتبط، ثبت کنند. از آنجا که در پژوهش حاضر، فقط تولیدات علمی حوزه خانواده درمانی در پایگاه اسکوپوس مورد بررسی قرار گرفته است،

References

1. Hamidi P, Asnafi AR, Osareh F. Analytical study and mapping the structure of scientific publications produced in the fields of bibliometrics, scientometrics, informetrics and webometrics in web of science in 1990-2005. *Lib Info Sci.* 2008; 11(2): 161-178. Available at: http://lis.aqr-libjournal.ir/article_43774.html. [In Persian]
2. Nouroozi chakoli AR, Hassanzadeh M, Noor Mohamadi H A. Analysis of the dissemination of knowledge in the world (1993 to 2007). Tehran: Scientific Policy Research Centre; 2008.
3. Newman ME. Coauthorship networks and patterns of scientific collaboration. *Proceedings of the national academy of sciences.* 2004 Apr 6; 101 (suppl1): 5200-5.
Available at: http://www.pnas.org/content/101/suppl_1/5200.full.
4. Schrage M. No more teams! Mastering the dynamics of creative collaboration. New York: currency and Doubleday; 1995.
5. Hee Lee J. Family psychotherapy (translation by bagher Sanaee). Tehran: Amir Kabir; 2004.
6. Tabrizi M, kardani M. Descriptive dictionary of family and family therapy.Tehran: Fara ravan; 2006. [In Persian]
7. Mosavi R, Moradi AR, Mahdavi harsini E. The Effect of the Structural Family Therapy to Increase Marital Satisfaction and family Performance of Children with Separation Anxiety (Text in Persian). *Journal of Family Research.* 2005; 1(4):321-336. Available at: <http://www.magiran.com/view.asp?Type=pdf&ID=331967&l=en>. [In Persian]
8. Nasehi A. Look at the state of science and technology (Human factors). *Journal of Library and Information Science.* 2006; 9 (3):84-67. Available at: http://www.sid.ir/fa/VEWSSID/J_pdf/75113853505.pdf .[In Persian]
9. Mehrad J. Measurement science, ranking and promotion of quality, theoretical concepts and applied science conference: from science to practice. The Sixth National Congress of the Union of Iranian Knowledge and Information Science student Association. *Scientometric.* 5 and 6 December 2013. Tehran union of Iranian Knowledge and Information Science student Association.
10. Abdekhoda H, Ghazi MirSaeed SJ, Nourzi A. Evaluation of scientific production of Iranian medical domain based on the document indexed from scientific journals in chosen databases, between 2005-2009. *Payavard.* 2010; 4 (2 and 1):18-30.
Available at: http://payavard.tums.ac.ir/browse.php?a_id=100&sid=1&slc_lang=en.[In Persian]
11. Alijani R, Karami N. Survey and comparison of 3 decades of scientific production of Iranian surgery community in ISI databases. *Iranian Journal of Surgery.* 2011; 19(4): 36-44.
Available at: <http://en.journals.sid.ir/ViewPaper.aspx?ID=262219>.[In Persian]
12. Janmohammadi N, Yaminfirooz M, Nooshinfard F. Iran's scientific production in orthopaedic field: a scientometric study. *IJOS.* 2012; 10 (2):81-86. Available at: <http://ijos.ir/article-1-70-fa.html>. [In Persian]
13. Erfanmnsh M A, asnafi AR, Bashiri T. The role of universities and research institutes in scientific output family research: The Social Network. Presented at the Sixth National Congress of Family Pathology and Family Research Festival, Tehran, Beheshti University; 2014. [In Persian]

14. Vitzthum K, Mache S, Quarcoo D, Scutaru D. Scoliosis: density-equalizing mapping and scientometric analysis. *Scoliosis*. 2009; 4, 15. Available at: <https://link.springer.com/article/10.1186/1748-7161-4-15>.
15. Sotudeh H, Morovati M. Scientific productivity in the field of patient rights in Thomson reuters citation database: A Glance at Iran's Share in International Researches. *Health Inf. Manage.* 2012; 9(6): 833-847. Available at: <http://en.journals.sid.ir/ViewPaper.aspx?ID=402407>. [In Persian]
16. Gupta BM, Bala A. A scientometrics approach to schizophrenia research in India: an analysis of publications output during 2002-11. *Asian Journal of Psychiatry*. 2013; 6(4): 292-298. Available at: [http://www.asianjournalofpsychiatry.com/article/S1876-2018\(13\)00048-8/abstract](http://www.asianjournalofpsychiatry.com/article/S1876-2018(13)00048-8/abstract).
17. Lin M H, Hwang S J, Hwang I H, Chen Y C. Family medicine publications in Taiwan: An analysis of the Web of Science database from 1993 to 2012. *Journal of the Chinese Medical Association*. 2014;17(14). Available at: <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S172649011400207X>.
18. Sedighi M, Jalalimanesh A. Study of research trend in knowledge management field (2001-2010) and mapping its structure. *Journal of Information Processing and Management*. 2012; 28 (2):363-92. Available at: http://jipm.irandoc.ac.ir/browse.php?a_id=1933&sid=1&slc_lang=en. [In Persian]
19. Doulani A, Hajimohammadian M, Rashidi A, Nazari H, Khosroshahi S, Motazakker M. Scientific production of Urmia University of Medical Sciences based on WOS, SCOPUS, PubMed databases. *Journal of Urmia University of Medical Sciences*. 2012; 23(5): 531-38. Available at: https://umj.umsu.ac.ir/browse.php?a_id=1496&sid=1&slc_lang=en. [In Persian]
20. Mansoriyan Y. The importance of creativity in the selection of research topics [Internet]. Lisna Database, 2011 [cited 2016 July 29]. Available At: <http://www.lisna.ir>. [In Persian]
21. Valinejadi A, Vakili Mofrad H, Amiri MR, Mohammadhasanzadeh H, Bouraghi H. Scientific products of authors at hamadan university of medical sciences in web of science (wos) and scopus databases. *Health Information Management*. 2011; 8(6): 824- 34. Available at: http://www.sid.ir/fa/VEWSSID/J_pdf/76513902209.pdf. [In Persian]